

Dr. Wendy L. Widder, Daniel, Kikao cha 1, Utangulizi wa Daniel

© 2024 Wendy Widder na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Wendy Widder katika mafundisho yake kuhusu kitabu cha Danieli. Hii ni kipindi cha 1, Utangulizi wa Danieli.

Jina langu ni Wendy Widder, na nitafundisha kozi hii kuhusu kitabu cha Danieli cha Agano la Kale. Nina Shahada ya Uzamivu (Ph.D.) katika Masomo ya Mashariki ya Karibu ya Kale kutoka Chuo Kikuu cha Free State nchini Afrika Kusini, Shahada ya Uzamili ya Sanaa kutoka Chuo Kikuu cha Wisconsin huko Madison, na Shahada ya Uzamili ya Uungu kutoka Seminari ya Theolojia ya Grand Rapids huko Grand Rapids, Michigan. Nimekuwa nikifundisha na kuandika kuhusu kitabu cha Danieli kwa takriban muongo mmoja uliopita.

Na kama nikiwa mkweli kwako, ningekuambia nilijikuta katika kitabu hicho, si kwa hiari yangu. Danieli alikuwa mdogo sana katika orodha ya vitabu ambavyo nilitaka kujifunza kwa undani katika Agano la Kale. Ilikuwa pale pale na labda Ayubu.

Haikuwa kitabu ninachokipenda na sehemu yake ni kwamba nilikulia katika utamaduni uliokaribia kitabu cha Danieli kwa njia nyingi kana kwamba ilikuwa njia ya kupanga nyakati za mwisho. Na kwa hivyo, kulikuwa na utabiri, na nusu ya pili ya kitabu kilichotolewa, unaweza kukiunganisha na habari. Na kwa kweli kwa njia fulani ilikuwa ya kutisha kwangu na pia ilikuwa ya kukatisha tamaa kwa sababu ilionekana kama utabiri huo ungepitwa na wakati.

Na hivyo, basi kila mtu angelazimika kuboresha uelewa wake wa kitabu cha Danieli na kubadilisha mambo. Nilikuwa nimetumia muda wa kutosha katika kitabu kujua kwamba kulikuwa na mambo yenye utata sana ndani yake, na sikutaka kulazimika kupanga masomo yote tofauti. Kwa hivyo, nilijaribu kujiepusha nacho.

Lakini wakati fulani maishani mwangu nilipohitaji vitu kwenye wasifu wangu na nilihitaji pesa kidogo, nilipewa fursa ya kufundisha kozi ya wiki mbili kuhusu Daniel. Kwa hivyo, bila shaka, nilisema ningependa. Nilichunguza maoni na kutumia wiki kadhaa zenye bidii sana nikijiandaa kufundisha kozi hiyo.

Nilichogundua, kwa furaha yangu, ni kwamba kitabu hicho si kile nilichofikiria. Badala ya ramani ya siku zijazo, kitabu hiki kinatoa faraja kwa leo. Na ni faraja niliyoona nilihitaji na nilipata faraja ambayo ilikuwa muhimu zaidi kwa watu niliowafundisha, iwe darasani au kwenye benchi.

Ilikuwa kitabu muhimu kwa leo. Na kwangu mimi, hiyo ilikuwa ya kuisimua sana. Kwa hivyo, ninafurahi kuhusu kitabu hiki.

Nilitumia muda mwingi kuihusu, na ninafurahi kushiriki nanyi baadhi ya mambo ambayo nadhani inatuletea tunapokuja kwenye kitabu: maneno ya kutia moyo. Kwa hivyo, katika mihadhara ijayo, tutafanya kazi kupitia kitabu cha Danieli sura kwa sura. Lengo letu kwanza ni kuelewa jinsi hadhira ya awali ya Danieli ingeweza kuelewa vizuri zaidi tuwezavyo.

Ni wazi, tumeondolewa maelfu ya miaka na mabara kadhaa, wengi wetu na lugha zetu kutoka katika muktadha wa asili. Kwa hivyo tunapaswa kufanya kazi nyingi kujaribu kujiweka katika hadhira ya asili. Lakini kwanza tunataka kujaribu kufanya hivyo.

Kwa sababu ni pale tu tunapoelewa kile mwandishi alikuwa akiwaambia hadhira ya awali ndipo tunaweza kuelewa jinsi hilo linavyotumika au maana yake kwetu leo. Ninapofundisha, napenda kutoa nyenzo, mapendekezo. Kama unakuja kwenye somo hili kwa mara ya kwanza, kwanza ningekuhimiza usome kitabu unaposoma kila hotuba.

Soma sura hii kabla ya kuingia ndani, na usikilize ninachosema kuihusu. Lakini pia, ikiwa unatafuta nyenzo za ziada, hasa kwa baadhi ya masuala magumu, kuna mambo mengi ambayo naweza kupendekeza. Acha nikupe utafiti mfupi wa baadhi ya mambo ambayo nimeona yanasaidia sana, nyenzo ambazo nimetumia au kuandika.

Kwa hivyo, nitaanza na moja niliyoandika. Hii iko katika mfululizo wa Hadithi ya Mungu wa Maoni ya Biblia kutoka Zondervan. Ni mfululizo mpya kabisa kufikia mwaka wa 2015.

Kwa hivyo, hiki ni kitabu ambacho kimeandikwa kwa ajili ya wachungaji na walimu, hata kwa watu wa kawaida, ambao wana nia ya kusoma kwa kina kidogo lakini si kwa usahihi wa lugha au maelezo yote ambayo unaweza kupotea ndani yake ikiwa hujui masomo ya kale ya Mashariki ya Karibu. Kwa hivyo, ningependekeza hilo. Na kisha ndani ya miaka michache ijayo, nitakuwa na kitabu kingine kuhusu Danieli katika mfululizo huu kutoka Zondervan.

Hivi ndivyo majalada yanavyoonekana. Ufafanuzi wa Kiebrania kuhusu Agano la Kale. Huu utakuwa na manufaa zaidi ikiwa umejifunza Kiebrania au Kiaramu.

Kama hujafanya hivyo, kuna faida fulani, lakini itakuwa na manufaa zaidi ikiwa ungejifunza lugha hizo kidogo. Kwa hivyo, tunatumaini, hili litatoka mwaka wa 2020. Hilo ndilo tumaini.

Rasilimali nyingine inayoweza kutumika ni NIVAC, Maoni ya Matumizi ya NIV. Hii pia ni ya Zondervan na imeandikwa na Tremper Longman. Tremper Longman amefanya

kazi nyingi katika Agano la Kale, na anafanya kazi nzuri sana ya kuzungumza lugha ambayo watu wanaielewa.

Na kwa hivyo , anachukua masuala magumu sana na kuyaelezea kwa njia zinazofaa. Anaweza kuondoa mambo ambayo hayajalishi jinsi tunavyotumia kitabu hiki leo. Kwa hivyo, ningependekeza hili.

Ni mfululizo maarufu sana na kitabu hiki kimedumu kwa muda mrefu. Kama unataka kwenda zaidi kidogo na bado uendelee kuwa wa kiinjalisti, ningependekeza Mfululizo wa Maoni wa Agano la Kale la Apollo. Huu ni wa Ernest Lucas.

Hili ni chapisho la InterVarsity Press na Lucas atakuelekeza kwa undani zaidi katika masuala na kuyaelezea. Anafanya kazi nzuri ya kuelezea chaguzi zote na kisha kukuambia ni ipi anayopendelea, lakini akiruhusu chaguzi zingine pia zinawezekana. Kwa hivyo, hii ni ya juu kidogo katika kiwango cha kitaaluma, lakini nadhani bado inaweza kutumika.

Mfululizo mwingine maarufu sana ambao watu wengi wana seti nzima ni Word Biblical Commentary. Huu ni Daniel na ni wa John Goldingay. Word hufanya kazi nzuri ya, tena, kuainisha masuala.

Goldingay hutumia mbinu nyingi za kifasihi, kwa hivyo ikiwa hilo ni jambo linalokuvutia, anafanya kazi nzuri sana. Ninapenda maoni haya, lakini naona ni vigumu kupata maoni ya Word. Sio kila mtu ana uzoefu kama huo.

Taarifa ni nzuri, lakini wakati mwingine huwa vigumu kwangu kuipata, ambayo pengine ni zaidi kwangu kuliko kitabu. Ukihamia katika usomi muhimu zaidi au usomi mkuu, wasomi ambao hawangejitambulisha kama wainjalisti, basi kuna viwango viwili ambavyo ni vya kisasa. Kitabu cha kawaida, nasema cha kawaida, ni cha mwaka 1993, lakini ni cha kawaida, Hermeneia .

Huyu ni John Collins. John Collins amefanya kazi nyingi sana kwenye fasihi ya apokalipsi. Hakika ni mojawapo ya utaalamu wake.

Ana vitabu kuhusu mada hiyo hiyo. Lakini huu ndio usomi bora zaidi wa kisasa au wa kisasa unaopatikana kwa kukosoa. Mojawapo ya mwisho kwa ajili ya maoni ni Maktaba ya Agano la Kale, Daniel, iliyoandikwa na Carol Newsome.

Kwa hivyo, kuna Maktaba ya Agano la Kale, toleo la zamani, la nadhani Norm Porteus. Hili lilitoka mwaka wa 2014, kwa hivyo limesasishwa na waandishi tofauti, na hili pia ni chanzo muhimu sana, lakini tena, ni zaidi ya mbinu muhimu, mtazamo tofauti wa maandiko kuliko ningefanya na ambao wainjalisti wangepanya, lakini ni muhimu sana kwa usomi kuhusu Danieli. Ikiwa wewe ni mchungaji au mwalimu na

unataka tu kupitia maelezo yote, ninawezaje kutumia hili? Ninawezaje kuwafundisha watu hili? Kuna baadhi ya nyenzo bora kwa hilo pia.

Brian Chappell anaandika vitabu vizuri sana kwa wachungaji, na ana mfululizo. Huu ni Injili Kulingana na Danieli, mbinu inayomlenga Kristo. Huyu ni Baker, na anapitia kitabu hicho, lakini anafanya kazi yake ya nyumbani, lakini pia anakusaidia kuona jinsi ya kukitumia, jinsi ya kukihubiri.

Kwa uwazi zaidi kuhusu kuhubiri ni Sidney Griedanus , Misingi ya Mahubiri ya Ufafanuzi, Kuhubiri Kristo kutoka kwa Danieli. Hii ni ya Erdman, na pia inasaidia sana kwa, lazima nimhubiri Danieli, nifanye nini? Kujua tu usomi wote na chaguzi zote hakunisaidii. Ninawezaje kuhubiri? Kitabu cha mwisho, tunapofika nusu ya pili ya Danieli, tutaingia katika maji magumu sana ya kigeni, fasihi ya apokalipsi.

Ni vigumu. Mojawapo ya mambo magumu zaidi kuhusu hilo, nadhani, katika Danieli ni kwamba sura mbili za mwisho hasa zinatupeleka katika wakati katika historia ya Israeli ambao haujulikani kwa wengi wetu, hivyo kipindi cha Hekalu la Pili. Tutazungumzia mengi zaidi kuhusu hilo baadaye, lakini ni historia yenye utata sana na yenye utata iliyojaa majina ya watu ambao hatuwajui, hatukumbuki, maeneo ambayo hatuyafahamu, na unapotea.

Kwa hivyo, rasilimali bora zaidi, inayosomeka zaidi ambayo nimeipata kwa ajili ya kupitia historia ya kipindi cha Agano la Kati au kipindi cha Hekalu la Pili, chochote unachotaka kukiita, ni cha Anthony Tomasino. Kinaitwa Uyahudi Kabla ya Yesu, Matukio na Mawazo Yaliyounda Ulimwengu wa Agano Jipya. Hii ilikuwa ya IVP, InterVarsity Press.

Hapo zamani za kale, haikuwa ikichapishwa tena. Sina uhakika kama imerudi, lakini unaweza kupata chochote kwenye mtandao, kwa hivyo nina uhakika kipo. Hii ni rasilimali nzuri sana na inayosomeka vizuri kuhusu historia.

Kwa hivyo, nitajaribu kurejelea waandishi na vitabu ambavyo nimetumia ninapoendelea, lakini hiyo inakupa tu sehemu zingine za kujifunza ikiwa una nia ya kwenda zaidi katika Kitabu cha Danieli. Katika sehemu iliyobaki ya hotuba hii ya kwanza, ninachopenda kufanya ni muhtasari wa masuala yanayohusiana na kusoma kitabu hicho, na kisha pia nataka kuangalia jinsi Kitabu cha Danieli kinavyolingana na ratiba ya Agano la Kale, mpangilio wa matukio wa Wayahudi, na hadithi nzima ya Biblia. Kwa hivyo, tutaangalia ratiba, na tutaangalia masuala.

Kwa hivyo, kitabu cha Danieli ni cha kipekee katika Agano la Kale. Katika Biblia za Kiingereza, kinaangukia baada ya Isaya, Yeremia, Ezekieli, na Danieli. Ni mojawapo ya manabii wakuu.

Ina sura 12, lakini ni ya kipekee sana. Sio kitabu cha unabii kama manabii wengine. Ina hadithi za masimulizi ndani yake.

Danieli na tundu la simba, hilo halionekani kama unabii. Shadraka, Meshaki, na Abednego hilo halionekani kama unabii pia. Kwa hivyo, lina hadithi hizi za kipekee ambazo zinakumbukwa sana na hata kuburudisha, lakini bado linatakiwa kuwa kitabu cha unabii.

Kwa hivyo, ina sehemu mbili tofauti kabisa. Nusu ya kwanza ni hadithi hizi za masimulizi. Nusu ya pili ni maono haya ya kishenzi na ya ajabu.

Na kujaribu kuelewa jinsi vitu hivyo viwili vinavyoingiana katika kitabu kimoja ni changamoto. Kwa hivyo kina aina mbili tofauti za vitabu. Jambo lingine ambalo ni la kipekee kuhusu Kitabu cha Danieli ni kwamba kinaonekana katika lugha mbili.

Kwa hivyo, sehemu kubwa ya Agano la Kale imeandikwa kwa Kiebrania. Na kuna vitabu vichache vyenye vipande vidogo vya Kiaramu, ambayo ni lugha dada ambayo tutazungumzia zaidi kidogo. Lakini Danieli ina sura sita kwa Kiebrania, na ina sura sita kwa Kiaramu.

Kitabu kingine pekee katika Agano la Kale chenye kiasi kikubwa cha Kiaramu ni Ezra. Kwa hivyo, Ezra iliandikwa baada ya uhamisho wa jamii iliyokuwa ikirudi katika nchi yao. Nao walikuwa mkoa wa Uajemi wakati huo.

Na lugha ya biashara ya wakati huo, ilikuwa Kiaramu. Kwa hivyo, kuna mawasiliano fulani yaliyoandikwa katika Kitabu cha Ezra. Na si jambo la kawaida kwetu kuja kwenye kitabu cha Kiebrania lakini mawasiliano hayo yameandikwa kwa Kiaramu kwa sababu ndivyo barua hizo zingeandikwa.

Kwa hivyo, wakati magavana na wafalme wa Uajemi wanapoandika huku na huko, ni kwa Kiaramu. Kwa hivyo, tunaweza kuelezea hilo katika Ezra. Tunapomfikia Danieli, tunapitia sura ya kwanza, ambayo ni hadithi kuhusu Danieli na marafiki zake wakichukuliwa mateka.

Wanafanya uamuzi wa kutokula chakula cha mfalme. Sura ya kwanza. Sura ya pili inasimulia hadithi ya Nebukadneza akiota sanamu hii nzuri sana.

Hajui inamaanisha nini. Lakini kabla hata hujaingia kwenye hadithi hiyo, lugha hubadilika na kuwa Kiaramu. Na inabaki Kiaramu katika sura yote ya pili kuanzia mstari wa nne, sura ya tatu, sura ya nne, sura ya tano, sura ya sita, na bado ni Kiaramu katika sura ya saba.

Na kisha inarudi kwenye Kiebrania. Na hakuna maana yoyote ya kwa nini. Kwa nini ilibadilika? Kusudi la kuwa na lugha tofauti ni lipi? Kwa hivyo hiyo inaifanya iwe ya kipekee katika Agano la Kale.

Ni ya kipekee kwa sababu ya nusu hiyo ya pili na sehemu hiyo ya mwisho wa dunia. Kwa kweli hakuna fasihi nyingi za mwisho wa dunia katika Agano la Kale. Kinachojulikana zaidi kwetu katika Biblia ni Agano Jipya, Kitabu cha Ufunuo, ambacho kinamaanisha mwisho wa dunia, ufunuo.

Hiyo ni wazi kuwa ni ufunuo. Na wakati mwingine, tunapokuja kwenye ufunuo, tunaona taswira, na ni ya porini na ya ajabu, na hatuna uhakika kabisa jinsi ya kuitafsiri. Hiyo ni fasihi ya ufunuo.

Katika Agano la Kale, mahali pekee ambapo kitu kama hicho kinaonekana si Danieli. Kwa hivyo ni vigumu kidogo kujua jinsi ya kukielewa katika muktadha wa Agano la Kale. Jambo lingine kuhusu lugha na aina za vitabu ni kwamba kinamfanya Danieli kuwa mgumu.

Kwa hivyo, nimekuambia ina aina mbili za lugha. Ina Kiebrania na Kiaramu. Samahani, aina mbili za lugha.

Ina masimulizi, na ina mafuriko. Na masimulizi ni sura ya 1 hadi 6. mafuriko ni sura ya 7 hadi 12. Sawa, mgawanyiko mzuri na safi, sivyo? Ina lugha mbili.

Ina Kiebrania na Kiaramu. Naam, Kiebrania ni sura ya 1. Mistari minne ya kwanza ya sura ya 2, kwa kweli mistari minne na nusu ya kwanza, ikiwa unataka kuwa wa kiufundi, na kisha sura ya 8 hadi 12 ni Kiebrania. Kiaramu huanza katika sura ya 2, 4b, na kuendelea hadi mwisho wa sura ya 7, ambayo nadhani ina mistari 27.

Kwa hivyo, una aina mbili za vitabu, lugha mbili, lakini haiendani kabisa. Hakuna njia nzuri ya kugawanya kitabu hiki. Huwezi kusema, sawa, simulizi lote ni la Kiebrania. Ufunuo wote ni wa Kiaramu.

Rahisi vya kutosha. Ni fujo. Kwa hivyo, tufanye nini na hilo? Ni kitabu chenye changamoto tu.

Ni jambo la ajabu katika Agano la Kale, ambalo linalifanya liwe la kufurahisha zaidi. Kwa hivyo, kilicho kigumu ni kwamba tunapokuja kwenye Biblia kuisoma, tunataka kuuliza maswali kadhaa kuhusu maandishi. Si kama kuchukua gazeti, ambalo ni wakati wetu, mahali petu.

Tunaelewa utamaduni. Tunaweza kuelewa lengo la makala. Si kama kuchukua riwaya, ambapo pengine imewekwa mahali tunapopafahamu.

Tunaweza kuelewa kwa urahisi kile mwandishi anachomaanisha. Biblia ni kitabu cha kale. Kiliandikwa kwa nyakati tofauti, katika sehemu tofauti, watu tofauti.

Haikuandikwa kwetu. John Walton, msomi wa Agano la Kale huko Wheaton, anapenda kusema kwamba Biblia haikuandikwa kwetu, lakini iliandikwa kwa ajili yetu. Kwa hivyo, ujanja, au kazi, ya kusoma Biblia ni kuelewa kile ilichosema kwa hadhira yake ya awali, lakini umuhimu huo unatuhusuje leo? Kwa hivyo, tunapokuja kwenye fasihi hii ya kale, kuna maswali kadhaa unayotaka kuuliza, na hii ni kweli bila kujali unachosoma katika Biblia.

Unataka kuuliza, ni nani aliyeandika? Kwa hivyo, mwandishi ni nani? Na kwa baadhi ya vitabu katika Biblia, hilo ni wazi kabisa. Mimi, Paulo, kwa kanisa lolote lile. Paulo ndiye aliyeandika.

Na tunaweza, kuna mabishano kuhusu kama hilo linaaminika, kama hilo ni kweli, lakini hilo halina msingi. Kitabu kinadai kuwa kiliandikwa na Paulo. Katika Agano la Kale, tuna baadhi ya manabii wengi.

Isaya, haya ndiyo maono yanayomtokea Isaya, mwana wa Amosi. Kwa hivyo, mara nyingi, mwandishi ni wazi, na mara nyingi, sivyo. Na hiyo ni kweli kabisa katika Agano la Kale, ambapo vitabu hivyo, kwa madhumuni yote, havijulikani.

Huenda kukawa na desturi kuhusu ni nani aliyekiandika, lakini kitabu chenyewe hakidai hivyo kamwe. Kwa hivyo mwandishi ni nani? Naam, Danieli, labda? Katika nusu ya pili ya kitabu, hilo ni rahisi kulitetea. Inasema, mimi, Danieli, nilipata maono na nikasema, niliona hili, kwa hivyo imeandikwa kana kwamba Danieli anakuambia hadithi hiyo.

Nusu ya kwanza ya kitabu haidai uandishi wowote. Kuna hadithi kumhusu Danieli, lakini haisemi kwamba Danieli ndiye aliyeziandika. Kwa hivyo, mwandishi, hatujui kweli.

Tarehe, kitabu kiliandikwa lini? Katika kitabu cha Danieli, hili ni suala kubwa, na nitakufanya usubiri hadi hotuba inayofuata ili kukuambia ni aina gani ya suala kubwa hilo. Wakati mwingine, katika vitabu vya Biblia, tunaelewa vizuri wakati kitabu kiliandikwa kulingana na matukio kinachotabiri au mambo ambayo tayari yametokea, kwa hivyo wewe, sawa, hakikutokea hapa kwa sababu wanazungumzia tukio hili, kwa hivyo lazima angalau liwe hapa. Kwa hivyo, unaweza kuiweka kihistoria kulingana na kile kitabu kinasema, na hivyo ndivyo unavyoweka tarehe ya kitabu cha Biblia, ingawa huwezi kuifanya kila wakati.

Kwa hivyo, mwandishi, tarehe, aina. Aina ni swali muhimu sana. Aina inamaanisha aina ya uandishi.

Uandishi huu ni wa aina gani? Je, ni masimulizi? Je, ni hadithi? Naam, tunaelewa hadithi tofauti. Je, ni unabii? Tunaelewa unabii tofauti. Je, ni nasaba? Aina ya hadithi huamua jinsi tunavyosoma kitu na jinsi tunavyokielewa.

Kitabu cha Danieli kina maswali mawili tofauti, na moja ni la ajabu sana, kwa hivyo hatujui kila wakati jinsi ya kutafsiri hilo. Hadhira ilikuwa nani? Ni nani aliyepokea kitabu hiki awali, na mazingira yake yalikuwaje? Ni muktadha gani wa kihistoria ambao labda mwandishi huyu anauzungumzia kupitia uandishi, na kusudi lake ni nini? Kwa nini waliandika kitabu hiki? Hayo yote ni maswali ambayo unapokuja kwenye kifungu cha Biblia au kitabu cha Biblia, unataka angalau kuuliza. Huenda usiweze kuyajibu yote, lakini unataka kuuliza swali.

Tazama jinsi unavyoweza kupata jibu karibu. Kitabu cha Daniel ni mojawapo ya vitabu vinavyojadiliwa zaidi kuhusu karibu kategoria zote hizi. Ukisoma yoyote kati ya vitabu hivi, baadhi yake yatakupa suala hilo kwa ufupi sana, na baadhi yake, kama vile usomi muhimu, John Collins na Carol Newsome, watakupa maelezo zaidi.

Kwa nini mtazamo huu mahususi unachukuliwa? Kwa nini mtazamo huu mahususi unachukuliwa? Basi, kuna moja hapa. Ni kitabu kigumu sana kulingana na maswali haya yote. Kwa hivyo, katika hotuba inayofuata, tutaangalia maswali haya kwa undani zaidi, haswa kwa ajili ya Danieli, lakini ujue tu kwamba tunapokaribia kitabu hiki kukisoma, tuna maswali mengi ambayo hatuwezi kuyajibu.

Tunaweza kufanya tuwezavyo, na tunaweza kuona chaguzi zipi, lakini kuna Wakristo wanaoamini Biblia ambao watachukua maoni tofauti kuhusu mambo haya yote. Kuna wasomi wakosoaji ambao hata watachukua maoni tofauti kuhusu baadhi yao. Kwa hivyo, ni tatizo kwa Danieli.

Inamfanya Danieli kuwa changamoto kusoma. Kwa hivyo hiyo ndiyo yote ninayotaka kufanya kuhusu maswali hayo. Ninachotaka kutumia muda wote uliobaki wa darasa hili ni kuweka kitabu cha Danieli katika hadithi ya Biblia, katika hadithi ya Agano la Kale, katika hadithi ya Israeli, na hata kwenda mbali kidogo na mahali ambapo Agano la Kale linaishia.

Kwa hivyo, hebu tuone njia bora ya kufanya hivi. Ninapenda kutumia ratiba. Mimi huwa mwanafunzi wa kuona.

Alama yangu itadumu. Kwa hivyo, tulichonacho hapa ni hadithi ya Biblia, na zaidi kidogo, na kipindi kidogo ambacho hakijaandikwa katika Biblia. Kwa hivyo, Biblia inaanza katika kitabu cha Mwanzo na hadithi ya uumbaji, na sitajaribu kuweka tarehe juu yake.

Tutaacha tu mshale uende hivyo, na chochote kile unachokiona kuhusu uumbaji, wewe jaza tu tarehe. Kwa hivyo inaanza katika Mwanzo, uumbaji wa ulimwengu, na

kisha inatupeleka katika hadithi ya jinsi ulimwengu unavyoharibika sana na kuwa mwovu kiasi kwamba Mungu anafikia hatua ambapo anaanza upya, na hiyo ndiyo hadithi ya gharika. Mambo yanaharibika baada ya gharika, na wazao wa Nuhu wanajua vyema kuliko Nuhu, na watangulizi wake.

Kwa hivyo, tunapokuja kwenye Mwanzo 12, tuna jambo muhimu sana katika historia ya Agano la Kale na katika hadithi ya Biblia. Katika Mwanzo 12, tuna utangulizi wa mhusika Ibrahimu, na Ibrahimu anachaguliwa na Mungu na kuitwa kutoka nyumbani kwake Mesopotamia kwenda nchi ambayo Mungu atamwonyesha na hatimaye kumpa yeye na uzao wake. Kwa hivyo, wito wa Ibrahimu unaweka mkondo wa sehemu nyingine ya Biblia.

Huu ni uchaguzi wa Mungu wa Ibrahimu na ahadi ya watu wake wateule ambao kupitia kwao atatekeleza mpango wake wa ukombozi kwa ulimwengu. Naam, wazao wa Ibrahimu hawamiliki nchi hii. Hawamiliki ardhi.

Sio yao. Vipande vichache hapa na pale, lakini hawamiliki ardhi, na hatimaye, kufikia mwisho wa kitabu cha Mwanzo, hata hawapo katika nchi hiyo. Wamepelekwa Misri kwa sababu kuna njaa nchini, na kuna chakula Misri, na Mungu alikuwa na neema ya kutosha kuwaandalia njia ya kwenda Misri.

Miaka michache iliyopita, alimtuma Yusufu—sio njia bora ya kutumwa. Alishuka kwa shekeli zilizouzwa na ndugu zake, lakini Mungu alitumia hali ya Yusufu kumwinua hadi mahali pa mamlaka huko Misri, ili watu wake huko nyuma katika nchi ya Israeli walipokuwa na njaa, waweze kuja Misri, na Mungu alikuwa ameandaa kwa ajili ya wokovu wao.

Mambo yalibadilika kuwa mabaya. Mambo yalibadilika kuwa mabaya huko Misri, na watu wakafanywa watumwa, na Farao, ambaye hakumjua Yusufu, hakujuu hadithi nzima ya jinsi walivyofika huko na kile walichokuwa wakifanya, hakuwapenda Wayahudi. Hakuwapenda Waebrania wakati huo.

Alitishiwa nao, na kwa hivyo akawaweka mateka, nao wakawa mateka Misri, na wanateseka na kukandamizwa, na wanamlilia mkombozi, na Mungu anamwinua Musa, na hatimaye Musa anawatoa watu kutoka Misri katika kile kinachoitwa Kutoka. Tukio la Kutoka ni kutolewa nje, na limesimuliwa katika kitabu cha Kutoka, na kuna mitazamo tofauti kuhusu tarehe hiyo, kuanzia karibu 1400 KK hadi 1200, zaidi kidogo ya BC. Hatutaingia katika hilo.

Tutaziweka hizo kama tarehe za Kutoka. Mungu huwatoa watu wake, huwapeleka jangwani, na hatimaye huwapeleka katika nchi ya ahadi. Wanafika katika nchi ya ahadi chini ya Yoshua, na Mungu huwapa nchi.

Katika kitabu cha Yoshua, una hadithi ya jinsi walivyo; ningesema jinsi wanavyochukua nchi, lakini ni jinsi wanavyopewa nchi kwa sababu Mungu ndiye anayefanya hivyo. Hawana nguvu za kutosha kufanya hivyo. Mungu ndiye anayewapa nchi, na watu hukaa katika nchi hiyo, na wanapata raha kidogo katika nchi hiyo, na hawakuwa wameipata, hawakuwa wamewaangamiza watu wote ambao Mungu alikuwa amewaambia wawaangamize.

Hawakuwa wamechukua ardhi hiyo kikamilifu, kwa hivyo bado walikuwa na majirani wenye desturi za kuabudu sanamu, na kwa hivyo walipata raha kidogo, na badala ya kuishi jinsi Mungu alivyotaka waishi katika nchi hiyo, walizidi kuwa kama Wakanaani katika nchi hiyo. Baadhi ya waandishi wameita hii kuwa ni Ukanaani wa Waisraeli. Badala ya kujitenga kama watu wa kipekee wa Mungu, wanaoishi chini ya agano alilowapa kupitia Musa, wanakuwa zaidi kama Wakanaani.

Na unapofika kwenye kitabu cha Waamuzi, unapata simulizi chafu sana la jinsi watu wa Mungu walivyofanana zaidi na Wakanaani kuliko watu wa Mungu. Wanaona mazoea yote ya majirani zao, na wanayachukua kama yao wenyewe. Wanaabudu miungu mingine na kutoa dhabihu kwa miungu mingine.

Kuna hadithi za kutisha sana katika kitabu cha Waamuzi ambazo unaweza kusoma wakati mwingine na kuona jinsi ambavyo hawakuishi kulingana na agano. Mwishoni mwa kitabu cha Waamuzi, mambo katika Israeli ni machafuko ya kimaadili. Ni machafuko tu, na wanalilia mfalme.

Wanataka mfalme kama majirani zao walivyokuwa nao, na kwa hivyo katika kitabu cha Samweli, Mungu anawainulia mfalme. Mfalme wa kwanza ni Sauli, ambaye hafanyi vizuri, na amekataliwa na Mungu. Mfalme wa pili ni Daudi, na Daudi anakuwa mfano wa kile Mungu anataka katika mfalme.

Yeye ni mtu anayeupendeza moyo wa Mungu, na Mungu anaahidi Daudi nasaba itakayoishi milele. Haki ya milele hatimaye italetwa kupitia ukoo wa Daudi. Sulemani, mwana wa Daudi, anajulikana kwa mambo kadhaa.

Tunachojali zaidi katika darasa hili ni kwamba alijenga hekalu. Kwa hivyo, Sulemani ni mfalme; hebu tumuweke Daudi hapa kwanza. Mfalme wa Daudi yapata miaka elfu moja KK, naenda tu na nambari za pande zote hapa.

Mwanawe Sulemani alimrithi, akajenga hekalu la kwanza, ambalo lilikuwa makao ya Mungu, lakini Mungu aliweka wazi kabisa kwamba hakuhitaji mahali pa kuishi. Kwa kweli ilikuwa mahali ambapo watu wangeweza kukutana na Mungu, ambapo wangeweza kumwabudu Mungu mahali patakatifu na palipotengwa kwa ajili yake. Sulemani alifanya mema mengi katika utawala wake, lakini pia alifanya mabaya mengi.

Hadithi zingine chafu unazoweza kuzipata katika Biblia. Anapokufa, ufalme wake unampita mwanawe Rehoboamu. Rehoboamu alikuwa kijana na mjinga, na alirithi desturi za baba yake. Sulemani alikuwa amewakandamiza watu vikali, kwa sehemu ili kulipia hekalu na kulipia jumba lake la kifalme.

Walikandamizwa sana chini ya Sulemani. Kwa hivyo, Rehoboamu alipochukua kiti cha enzi, aliwauliza washauri wake, nifanye nini? Kwa sababu watu walisema, punguzeni mzigo wetu; baba yako alikuwa mgumu sana kwetu; punguzeni mzigo. Rehoboamu anasema, nipunguze mzigo wao au nisipunguze? Washauri wa baba yake, wazee miongoni mwa washauri wake, walisema, punguzeni mzigo bila shaka.

Na marafiki zake wakasema, hapana, unaweza kujithibitisha kuwa bora kuliko baba yako. Una nguvu kuliko baba yako. Rehoboamu aliwasikiliza wenzake, watu waliokuwa na umri wa karibu naye, naye akasema, sawa, unafikiri baba yangu alikuwa mbaya? Mimi ni mbaya zaidi. Na kwa hivyo, chini ya Rehoboamu mwaka wa 922, oops, hapa si mahali pazuri. Kwa kweli inaenda hapa.

922, ufalme unagawanyika. Utapata tarehe kadhaa tofauti za hilo. Ninashikilia 922, lakini ufalme unagawanyika.

Ufalme wa kaskazini, ambao ulikuwa na makabila 10, ulimteua Yeroboamu kuwa mfalme wao. Huu ni ufalme wa kaskazini. Pia kitaalamu ni Israeli.

Katika ufalme wa kusini, kuna makabila 10. Ufalme wa kusini ni ufalme wa kusini, majina yaliyoundwa, lakini unaweza kuyakumbuka kijiografia. Kitaalamu ni Yuda.

Ufalme wa kusini unajumuisha Yerusalemu, ambalo ni hekalu ambalo Sulemani alijenga. Na mfalme wao wa kwanza ni Rehoboamu. Kwa hivyo sasa tuna ufalme uliogawanyika, ufalme uliogawanyika, wakati mwingine hurejelewa.

Tuna ufalme wa kaskazini na ufalme wa kusini. Ufalme wa kaskazini, ukisoma masimulizi katika Wafalme na Mambo ya Nyakati, hauna wafalme wazuri. Wote wanafuata njia za Yeroboamu; wote ni waovu, na wanafanya maovu machoni pa Bwana.

Hatimaye, mnamo mwaka 722, ufalme wa kaskazini unaangukia kwa taifa la Ashuru. Wakati huo, wanatoweka kutoka kwenye hadithi ya kibiblia. Ufalme wa kusini una wafalme wawili wazuri njiani.

Kwa hivyo, labda umesikia kuhusu Hezekia. Hezekia alikuwa mfalme mzuri. Asa, kuna wengine wawili humo ndani.

Maarufu zaidi wa Hezekia, na Yosia. Wafalme wawili wema. Na kwa sababu ya wafalme hawa waliomfuata Mungu, au kama Biblia inavyosema, waliofuata njia ya

baba yao Daudi, Mungu aliongeza muda wa maisha wa ufalme wa kusini kwa muda mrefu zaidi lakini akatambua kwamba kulikuwa na uasi mwingi uliokuwa ukiendelea.

Tuna wafalme wabaya, wafalme wema, wafalme wabaya, wafalme wabaya, wafalme wema, na mabadiliko haya. Na Mungu anazungumzia hali hiyo kupitia manabii wake. Kwa hivyo, manabii wake huja kaskazini na kusini, nao wanawaita watu warudi kwenye agano.

Kuwa mwaminifu na utii agano kwa sababu usipofanya hivyo, masharti yote yaliyowekwa katika agano yatatimia. Laana zitatujia. Tutaenda uhamishoni.

Hizi zilianzishwa wakati agano lilipofanywa. Usiporudi kwenye agano, mambo hayo yatatimia. Kwa hivyo, una majina kama Isaya na Yeremia.

Ezekieli yuko uhamishoni. Kitabu cha Maombolezo si nabii halisi. Danieli, endelea nacho.

Hosea, Yoeli, na Amosi, kuna wengine 12. Na wote, kwa sehemu kubwa, wanaanguka ndani ya historia hii. Baadhi yao wanafuata.

Lakini wanazungumza na watu, wakijaribu kuwaita warudi kwenye agano ambalo Mungu alifanya nao huko Sinai. Waite wawe waaminifu ili ufalme wao udumu. Yosia anakuwa mfalme mwaka wa 609 na muda mfupi kabla ya hapo.

Alikuwa mfalme mzuri. Mageuzi ya kila aina aliyoanzisha, kwa njia nyingi, yaliwarudisha watu kwenye uaminifu kwa Mungu. Lakini katika mwaka wa 609, oh, jambo moja zaidi tunalopaswa kulifanya hapa.

Kwa hivyo, tunazungumzia maisha katika Israeli. Lakini Israeli ni taifa dogo tu katika ulimwengu mkubwa zaidi. Na kwa hivyo, wakati haya yote yanatokea katika Israeli, unataka kukumbuka kwamba kuna falme za ulimwengu katika eneo kubwa.

Na kuna mabadiliko ya madaraka yanayoendelea katika falme hizi. Kwa hivyo acha nijaribu kufikia tarehe zinazofaa kwako. Kwa hivyo, tuna Ashuru kama nguvu kuu ya ulimwengu katika miaka hii ya mwanzo ya ufalme uliogawanyika.

Ashuru ndiyo ambayo ufalme wa kaskazini utaanguka kwake. Lakini yapata mwaka 612, Ashuru itaanguka kwa Babeli. Mwaka 612 ndipo mji wa Ninawi, maarufu zaidi kwa sababu ya Yona, ulipoanguka kwa Ashuru kama mji mkuu wa Ashuru, na ukaanguka kwa Babeli.

Kwa hivyo, Babeli inakuwa serikali kuu ya dunia wakati huu. Nao wanaendelea kuwa madarakani hadi yapata mwaka 539, karibu hapa. Kisha, mandhari inaelekea Uajemi kama serikali kuu ya dunia.

Na Uajemi itafuatiwa na Ugiriki, haswa Alexander, ambayo itatuweka chini, kupata tarehe sahihi, 332. Tutahamia Ugiriki, enzi ya Ugiriki. Roma itaonekana hapa hapa.

Na hilo litatupeleka katika Agano Jipya na kwingineko. Kwa hivyo katika ulimwengu, mna falme kubwa zinazopigana. Ninahitaji kuweka ramani mahali fulani hapa.

Nitarudi kwenye hilo. Na pambano hili la madaraka ambalo Israeli, taifa hili dogo lenye mamlaka kidogo sana duniani, mara nyingi hunaswa katikati ya mapambano haya. Na hawawezi kujisimamia wenyewe, kwa hivyo huishia kuwa kibaraka, au wanatii mojawapo ya mamlaka haya makubwa.

Kwa hivyo, wanawalipa kodi. Naam, Yosia, hapa chini mwaka wa 609, alikuwa akilipa, alikuwa, Yuda alikuwa kibaraka. Mwaka wa 609, Misri, ambayo haipo juu, ilikuwa bado duniani, na ilikuwa mchezaji muhimu aliyesababisha migogoro mingi.

Farao Neko kutoka Misri alikuwa akielekea kaskazini kukutana na Wababeli. Naye Yosia alitoka nje kumzuia kwa sababu hakutaka hilo litokee. Na Yosia aliuawa vitani mwaka wa 609.

Kisha kuanzia 609 hadi yapata 587 hapa, kuna hili linalozunguka, kama mlango unaozunguka, wa wafalme wa Yuda. Na sitakuelekeza kwenye orodha, lakini kuna watatu au wanne kati yao ambao kwa mfululizo wa haraka kutoka kwa Yosia, wawili wa wanawe, mmoja wa wapwa zake, ni fujo tu. Nao ni watumwa wa Babeli, haswa Nebukadreza.

Na hawapendi kuwa watumwa. Na baadhi ya wafalme hawa watapigana na kuasi zaidi kidogo kuliko wengine. Hatimaye, Nebukadreza aliifanya mwaka wa 587.

Alikuwa amekabilia na wafalme waasi wa Yuda. Kwa hivyo, mnamo 587, anakuja, na Yerusalemu inaanguka. Hekalu linachomwa moto, na watu wanaenda uhamishoni.

Hivyo ndivyo mtawa huyu alivyo. Danieli ni miongoni mwa watu waliopolekwa uhamishoni. Hakupelekwa mwaka 587.

Alichukuliwa mapema, lakini kumbuka nilikuambia kulikuwa na maasi kadhaa dhidi ya Nebukadreza. Kwa hivyo, alikuja mara chache na kuchukua watu pamoja naye kila wakati. Kwa hivyo Danieli yuko uhamishoni.

Danieli anaishi katika kipindi hiki cha uhamisho. Katika kitabu cha Danieli, sura sita za kwanza zinasimulia hadithi zilizotokea wakati wa uhamisho wakati Danieli na marafiki zake walikuwa wakiwatumikia wafalme wa Babeli. Hadithi hizo sita za kwanza zimeandikwa katika kipindi hiki cha uhamisho.

Maono ambayo Danieli anayo katika nusu ya pili ya kitabu, maono yenyewe anapoyaona, yanatokea katika kipindi hiki cha wakati. Kwa hivyo, wakati wa utawala wa Nebukadreza, wakati wa utawala wa Koreshi. Kwa hivyo, ana maono haya katika kipindi hiki, lakini maono yanatazamia wakati fulani hapa chini.

Hasa, wanaangalia kipindi cha historia hapa, na mtu maarufu, angalau maarufu kwa watu wanaosoma Biblia, Antiochus IV Epifanes, alikuwa mfalme wa Seleucid ambaye aliwafanya Yuda waliorejeshwa, akayafanya maisha yao kuwa magumu. Kwa hivyo, endelea na hilo. Nitarudi kwenye hilo baada ya dakika moja.

539, watu walio uhamishoni wanaruhusiwa kurudi chini ya Koreshi, Koreshi Mwajemi. Anawaruhusu watu waliotekwa kurudi katika nchi zao. Hata anawapa fedha za kujenga upya mahekalu.

Kwa hivyo, watu wanarudi mwaka wa 539, wanajenga upya hekalu lao. Mwaka wa 515, kuna kuwekwa wakfu kwa hekalu hilo jipya. Kwa hivyo, tunaliita hilo hekalu la pili.

Tunatumaini, kuanzia wakati wa hekalu la pili hadi 70 BK , tutakuwa na kile ambacho mara nyingi huitwa kipindi cha pili cha hekalu. Hiki ndicho kipindi ambacho hekalu la pili limesimama. Kwa hivyo, lilijengwa na kuwekwa wakfu tena mwaka wa 515, na liliharibiwa mwaka wa 70 BK na Warumi.

Kwa hivyo, kipindi hiki cha wakati kinaitwa kipindi cha pili cha hekalu. Kipindi kingine cha wakati kinachoangukia hapa ambacho wakati mwingine huzungumziwa hapa ni kipindi cha kati ya Agano Jipya. Na tunachomaanisha hapo ni kipindi cha wakati kati ya Agano la Kale linapoisha, Agano Jipya linapoanza.

Kwa hivyo, kama nilivyosema, vitabu ni vigumu kuvipata tarehe, lakini Malaki, ambacho ni kitabu cha mwisho katika Agano la Kale, tutasema tu takriban 450. Hicho ni Malaki. Kitabu cha Mathayo kinasimulia kuzaliwa kwa Yesu na kuendelea.

Kwa hivyo, tutasema tu kwa ufupi kuhusu hapa, kitabu cha Mathayo. Kwa hivyo kipindi hiki cha wakati kinaitwa kipindi cha kati ya Agano Jipya. Ni kipande kidogo cha kipindi cha pili cha hekalu.

Sawa, Ugiriki. Alexander Mkuu. Alexander Mkuu kimsingi alichukua ulimwengu unaojulikana wa Mashariki ya Karibu ya kale na alikuwa na himaya kubwa.

Yeye ndiye anayeshinda Uajemi. Lakini Alexander alikufa akiwa kijana bila mrithi anayefaa. Kwa hivyo, nini kilitokea kwa ufalme wake mkubwa? Naam, uligawanyika kati ya majenerali waliokuwa wakigombana.

Na kwa hivyo, kuna angalau nne kati yao. Wanahistoria watabishana kuhusu kama kulikuwa na zaidi au la. Tunajali mbili tu kati yao.

Wawili tunaowajali ni Seleucus na Ptolemy. P yuko kimya. Seleucus na Ptolemy walikuwa wawili kati ya majenerali wa Alexander Mkuu.

Alipokufa bila mrithi, na ufalme wake mkubwa ukagawanywa miongoni mwa majenerali wake, walikuwa wawili kati ya wapokeaji. Seleucus alipokea sehemu ya Syria na zaidi, lakini kwa madhumuni yetu, tunajali tu. Sasa tunahitaji ramani.

Ondoa sehemu hii. Ramani ya kale ya Mashariki ya Karibu ya kupendeza sana. Ghuba ya Uajemi hapa.

Sawa, unajua hii ni nini? Acha nikuambie. Hii ni Bahari ya Mediterania. Hii ni Mto Nile.

Kwa hivyo sasa unajua pia kwamba hii ni Misri. Hii ni Ghuba ya Uajemi, kwa kiasi fulani. Tuna Rasi ya Sinai, ambayo hatutasumbuka nayo, lakini iko hapa.

Huu ni Mto Yordani, unaopita kati ya Bahari ya Galilaya na Bahari ya Chumvi. Hiyo ndiyo. Kwa hivyo sasa unajua pia kwamba hii ni nchi ya Israeli.

Kama bado hujafuatilia au kutafuta ramani kwenye Google , labda unapaswa. Misri, nchi ya Israeli. Hapa, ndio, hii ni nje ya uwiano, lakini hata hivyo.

Hapa kuna Babeli na Uajemi, n.k., na Seleuko alikuwa mrithi wa Alexander.

Tunahitaji rangi mpya. Bluu. Seleucus anapata eneo hili.

Ptolemy anapata eneo hili. Je, unaona tatizo? Hawa ni majenerali wawili, wawili kati ya wanne, ambao wanagombana kila mara kuhusu eneo. Wote wanataka eneo zaidi.

Seleuko yuko hapa juu Syria. Ptolemy yuko hapa chini Misri. Naam, huzuni njema.

Nani yuko sahihi kati yao? Israeli. Kwa hivyo, Israeli mara nyingi huitwa ardhi kati ya hizo. Hii ndiyo sababu.

Wamekwama kati ya mapambano ya madaraka katika Mashariki ya Karibu ya kale. Misri, Babeli, Uajemi. Nyuma zaidi katika historia, una Wahiti.

Una kila aina ya falme kubwa zinazopigania eneo na mamlaka. Na kila mara zinapita Israeli. Israeli ndiyo nchi iliyo katikati.

Kwa hivyo, baada ya Alexander Mkuu, tuna Seleuko na Ptolemy. Katika kipindi hiki cha wakati, tuna mapigano mengi yanayoendelea kuhusu eneo hili. Na kwa hivyo, katika kipindi hiki cha wakati, Yuda inajikuta ikirushwa huku na huko.

Kwa hivyo wakati mwingine huwa chini ya wafalme wa Seleucid. Wakati mwingine, huwa chini ya wafalme wa Ptolemaic. Inaenda huku na huko.

Na mambo huwa hayawi mazuri sana. Hayawi huru kamwe. Daima huwa chini ya mmoja wa wafalme hawa wengine.

Kwa hivyo, huyu ni Seleuko hapa juu. Lo, Seleuko. Mafanikio yake maarufu zaidi kwa madhumuni yetu katika utafiti wa Danieli ni Antiochus IV.

Kwa hivyo, Antiochus wa Nne atakuwa mfalme wa Seleucid yapata mwaka 170 KK. Na anataka Misri. Anataka ardhi ya Misri.

Kwa hivyo kuna mapambano yanayoendelea kati ya Antiochus wa Nne akijaribu kupata eneo zaidi. Analazimika kupitia Israeli. Na kuna mapambano ya madaraka.

Kuna watu nchini Israeli wanaounga mkono Seleucid. Na wengine wanasema, hapana, wanaounga mkono Ptolemy. Kwa hivyo, mna vikundi katika Israeli.

Na kisha una mataifa haya yanayogombana. Ni fujo. Kwa hivyo, wakati mmoja katika historia hii, Antiochus wa Nne anashindwa huko Misri.

Tutarudi kwenye hili baadaye sana. Ikiwa una nia sana, hiki ndicho kitabu unachokipenda. Kitakuambia maelezo yote.

Antiochus wa Nne anashuka Misri. Na anaibishwa kwa kushindwa kwa aibu. Na njiani anarudi, anawakasirikia Wayahudi huko Yerusalemu.

Na katika matukio hayo, anaamuru wanajeshi wake wachafue hekalu. Wanatoa dhabihu za nguruwe kwenye madhabahu. Wanaweka sanamu za miungu ya Kigiriki.

Kimsingi, wanachafua hekalu kiasi kwamba haliwezi kutumika tena. Na hilo hutokea mwaka 167. Kwa hivyo, mwaka 167, hekalu limechafuliwa, haliwezi kutumika.

Na kuna mfululizo wa masihi, kwa kukosa neno bora zaidi, wakiinuka katika kipindi hiki cha wakati, wakiahidi siku bora zaidi zijazo. Tunaweza kuasi. Nifuate.

Nina majibu. Tuna makundi tofauti ya ugomvi ambayo yanajaribu kuboresha maisha katika Israeli kulingana na falsafa yao ya jinsi inavyopaswa kwenda. Kundi linalopanda juu katika 164 ni Makabayo na Wahasmoni.

Wana majina kadhaa. Kwa hivyo, ni nasaba ya Wahasmoni. Mwana mkubwa, anayejulikana kama nyundo.

Lakini Makabayo ndilo jina unalotaka kukumbuka. Makabayo, Makabayo. Na mnamo 164, walipata nguvu za kutosha kuasi, kudai hekalu lirudishwe, na kuliweka wakfu tena.

Na mnamo Desemba ya 164, waliweka wakfu tena hekalu lililotakaswa katika sikukuu ya siku nane ambayo bado inaadhimishwa na Wayahudi kila mwaka. Ni Hanukkah. Kwa hivyo ndivyo tukio hilo linavyohusishwa.

Ni urejesho wa hekalu chini ya Wamakabayo , au Wamakabayo, uasi wa Wamakabayo. Hiyo ni 164. Sawa.

Hii ni historia nyingi sana. Na unasema tunasoma tu kitabu cha Danieli. Ulipoteaje hivyo? Naam, maono ya Danieli yanaona hili.

Sasa, huenda wanaona zaidi , pia, lakini kwa hakika, wanaona matukio mengi haya. Na kwa hivyo, Danieli anaona maono haya na anayaandika. Na tuna rekodi hii ya hofu hii iliyo mbele.

Hawa ni watu wanaotoka uhamishoni. Waliacha tu hofu. Na Danieli ana maono ya hofu kubwa zaidi ijayo.

Kwa hivyo hiyo ni njia isiyoelweka katika historia ya jinsi kitabu cha Danieli, ambacho kinaangukia katika kipindi hiki cha wakati, kinavyosimulia matukio yanayotokea katika kipindi hicho cha wakati lakini pia kinatoa maono ya wakati ujao ambayo kimsingi yanaangukia katika kipindi hiki. Sawa. Hiyo ilikuwa historia nyingi, lakini nadhani inatusaidia kutuelekeza mahali ambapo kitabu cha Danieli kinaendana na Biblia, kwa upande wa hadithi hiyo, na hata kwa upande wa historia ya kale.

Kwa hivyo, nadhani tutamaliza hotuba hii hapo na tutarudi na kuangalia baadhi ya maswali hayo ya tafsiri kwa undani zaidi.

Huyu ni Dkt. Wendy Widder katika mafundisho yake kuhusu kitabu cha Danieli. Hii ni kipindi cha 1, Utangulizi wa Danieli.